

OSONA, TERRA DE CAMPIONS¹

IGNASI PUIG I VALL

L'article és una crònica dels inicis i el desenvolupament dels esports en els últims cinquanta anys a la comarca d'Osona. En ell s'hi recullen les gestes esportives i els camps esportius que ha generat la comarca en els últims anys, tant dels esports majoritaris com dels que són més minoritaris.

This article chronicles the early days of sporting activity, and its subsequent development over the last fifty years in Osona. Gathered here are details of notable sporting achievements, and the champions the comarca has produced in recent years, both in the more popular sports, and those that might be termed 'minority' sports.

A la pel·lícula *Crema Mississippi*, d'Alan Parker, Gene Hackman interpreta magistralment el paper de Ruper Anderson, un agent de l'FBI d'aquells que es considerarien de la vella escola. Recordo especialment una frase que diu al principi: «M'agrada el beisbol perquè és l'únic lloc on un home negre pot brandar un pal davant d'un de blanc sense que se l'acusi de provocar un aldarull.»

L'esport és una expressió pròpia del gènere humà que l'ennobleix, sempre que es practiqui en condicions de llibertat i d'igualtat i es reconegui la diversitat de gènere, de raça i de creença com un valor irrenunciable.

Osona té alguns elements que li permeten, legítimament, considerar aquesta comarca com una porció de terreny en el conjunt del nostre planeta especialment dotada per a la proliferació d'esportistes de gran nivell.

Admeto que potser aquesta afirmació pot ser considerada com un afany desmesurat de mirar-se el melic, però ja hi haurà qui, de forma més aprofundida,

1. A tres dels millors amics: en Ramon Besa, en Jaume Vila i l'Ismael Tendero. Gràcies, pare.

s'encarregarà de treure-li o donar-li veracitat. Així, doncs, tot i que s'intenta guardar el major respecte a l'objectivitat de les dades, aquest treball no és més que una modesta proposta de recerca dels orígens i de l'evolució de l'esport a la nostra comarca en els darrers cinquanta anys.

La formació esportiva durant els anys cinquanta i seixanta anava a càrrec, entre d'altres, de l'Obra Atlético Recreativa Comarcal, complementada amb l'oferta oficialista poc reeixida del Frente de Juventudes, sota el curiós lema de «*educación y descanso*». En els nostres dies, l'ensenyament ha trobat noves formes d'organització en esports com el bicitrial –dirigida pels germans Dani i Blai Parramon, de Calldetenes– o l'Escola d'Escacs d'Osona, impulsada pel gran mestre internacional Lluís Comas.

M'agradaria significar que en aquestes dècades de promoció esportiva, encara que en fase molt incipient, funcionaven una mena de fòrums improvisats en locals públics de la ciutat; segons el precís relat de Josep M. Rovira i Santi Ponce en el seu llibre *El carrer de Gurb, un barri emblemàtic*: «L'ambient dels diumenges i dies de festa a la Constància, al Cafè Mexicà, al Cafè Vic i, més tard, a Colon, al Passeig o al Cafè Nou a la Plaça, estaven carregats de fum i de xivarri. S'hi feien colles on es parlava de futbol i xafarderies, es jugava a cartes o dòmino i es llegia el diari.»

La gran escola de motor que es va forjar a la comarca a la dècada dels vuitanta girava entorn dels tallers mecànics de més renom: la colla de Manlleu s'aplegava al voltant d'en Jaume Jordà a la Via Ausetània; l'afició a Sant Julià de Vilatorrada tenia la seva seu a l'Automecànica 2000, i, a Malla, la posada a punt dels cotxes es feia al garatge d'en Josep Maria Pla.

Osona ha estat terra fèrtil per al cultiu de nissagues d'il·lustres esportistes. Llinatges prou coneguts com els Arcarons, Ylla-Català, Mauri, Crivillé o Capdevila han forjat la seva pròpia llegenda a partir de vincles familiars molt propers.

L'esport ha adquirit en els darrers anys noves formes d'expressió, algunes molt estretament vinculades amb l'entorn i el paisatge de la comarca. La prova amb bicicleta tot terreny del Cabrerès, el Festival Internacional de Cinema de Muntanya de Torelló o el torneig de bàsquet de Sant Julià de Vilatorrada en són exemples prou significatius.

Tothom hi és convocat

Sens dubte, però, una de les darreres grans consecucions socials és l'organització de competicions esportives per a persones amb mobilitat reduïda, amb discapacitats sensorials o amb disminucions psíquiques. El primer esportista osonenc que va participar en uns Jocs Paralímpics va ser l'atleta vigatà Toni Andreu, present a la final dels 5.000 metres llisos de Barcelona'92. L'esquiador Ramon Homs, de Taradell, es va proclamar el mes de febrer passat subcampionat d'Espanya d'esquí adaptat a l'estació de Cerler, i Sant Julià de Vilatorrada ha vist créixer Roger Puigbò, qui s'endevina com l'aposta més ferma per obtenir marques de gran campió en proves de fons amb cadira de rodes.

Roger Puigbò (dorsal 307). Cursa internacional de Tòquio. (Fotografia cedida per Roger Puigbò).

«La educación de un muchacho o de una muchacha es incompleta si no se ha dedicado en parte a la cultura física. No sólo como medida higiénica sino también como elemento preparador para la lucha por la vida. El muchacho aprende en la práctica y no sólo en los libros el camino para ser una personalidad.»²

L'esport per excel·lència

L'any 1952 l'atletisme vivia immers en el dolor per la mort de Josep Pallàs i Franquesa, *«el alma y motor de la Sección de Atletismo de Vich, el incansable promotor que supo, con su abnegación de apostolado, dirigir la juventud vicense a la práctica del más puro de los deportes»*. Uns mesos més tard, la Federació decidia reconèixer la trajectòria de l'il·lustre directiu amb la distinció de la *«Medalla de Oro del Mérito Deportivo, concedida al que en vida fué ejemplar presidente del equipo de atletismo vicense, (...) pues cuanto se haga, siempre será poco para honrar la memoria del deportista modélico e intachable que fué siempre D. José Mª Pallàs Franquesa»*.³

L'atletisme va posicionar-se ràpidament en llocs capdavaners a nivell de club, tot i que el gran públic sovint associava l'activitat atlètica amb proves molt populars com la Tona-Vic —en la qual tingueren una destacada participació els coneguts fondistes Josep Coll i Gregorio Rojo— i, més endavant, el Campionat de Cross de Calldetenes.

2. Francisco Amat Garreta. *Ausona*, 2 de juny de 1956.

3. *Ausona*, 30 de maig de 1953.

Pere Casacuberta. Campió del món de Cross categoria júnior. Nova York, 25 de març de 1984.
(Fotografia cedida pel Club Atlètic Vic).

Aquells anys dominaven les pistes atletes com Sarquella (1.500 metres llisos), Anton (100 i 200 metres llisos), Vilà (salt d'alçada), Colom (llançament de disc), Boixaderas (10.000 metres llisos), Orri (110 metres tanques), Maier (llançament de javelina) Ralló i Vilardell (salt amb perxa), etc.

Gairebé trenta anys després, Pere Casacuberta convulsionava la comarca amb el primer títol mundial en esport individual, en la modalitat de Cross en categoria júnior, aconseguit a la ciutat de Nova York el 25 de març de 1984. La rebuda es recorda multitudinària i, tal com es disposa en la litúrgia popular, la balconada de l'Ajuntament de Vic va convertir-se en centre d'atenció de tots els assistents: «Des de l'Estadi, Casacuberta va anar a les espatlles d'alguns companys seus, fins a la plaça Major. Tot el camí, la gent sortia als balcons i a les portes per saludar el seu campió. I així es va arribar a la Plaça, on hi tornà a haver tota una multitud que vàrem calcular en unes dues mil persones que esperaven en Pere. Després de donar una volta per la Plaça, davant la insistència de la gent, el campió va pujar al balcó de l'Ajuntament. (...) Ja al balcó, Casacuberta i l'alcalde van adreçar unes paraules als assistents. Per cert que hi va haver un moment en el qual la gent de baix va començar a cridar: «les pistes!, les pistes!»,

i molta gent va entendre qualsevol cosa menys això; des de feixistes a masclistes, la gent es va imaginar de tot.»⁴

Aquell mateix any Lourdes Miquel, una de les atletes amb major projecció al nostre país, va ser injustament exclosa de la selecció d'atletes que havien de participar al mundial. L'atleta vigatana va liderar durant pràcticament dues dècades un equip femení que es va proclamar campió de Catalunya en set ocasions.

Pere Casacuberta, en un escrit publicat a *El 9 Nou* el 30 de març de 1984, manifestava: «A partir d'ara espero que la meua vida no canviï. Ara vull intentar fer algun rècord en pista i guanyar els 5.000 metres als Campionats d'Espanya Júnior de Vigo d'aquí a un mes. Espero que el meu caràcter no canviï tot i que suposo que ara seré més famós. Ja per acabar, aprofito aquest escrit per dedicar aquest triomf a tota la meua família, que m'ha ajudat en tot moment, als meus companys de club i de fàbrica que m'han fet aquesta rebuda, als entrenadors que he tingut des del començament i, en especial, a Pep Vilà, perquè entre tots m'han ajudat molt.»

La carrera de Pere Casacuberta es veuria esquinçada uns mesos més tard a causa d'un greu accident laboral que el va apartar de la competició durant molt de temps. La tenacitat i l'esperit de sacrifici li van permetre reviure nous èxits esportius, però la seva estrella es va anar apagant de mica en mica a mesura que s'arribava a la dècada dels noranta.

La sobtada mort de Josep M. Vilà i Serrabou, president i entrenador del Club Atlètic Vic, el maig de l'any 2000 va trasbalsar no només l'atletisme osonenc, sinó també el català, on se'l considerava una figura insubstituïble. Des de l'any 1973 havia estat acompanyant ininterrompudament els atletes del Club al Campionat d'Espanya que, sota les seves ordres, havien aconseguit en aquests vint-i-set anys una quinzena de medalles en la competició més important a nivell estatal. Pep Vilà va morir a causa d'un vessament cerebral que va patir a les mateixes instal·lacions del Club, aquelles que reclamaven els atletes després de la victòria de Casacuberta, i que porten el nom d'una altra figura cabdal en la història de l'atletisme osonenc, Josep Maria Pallàs.

L'esport que més fa pensar

Aquell mateix any, Osona rebia amb sorpresa el segon campió mundial de la història de la comarca, en Lluís Comas i Fabregó, de Santa Eugènia de Berga, que el dia 5 de setembre de 1984, quan només tenia tretze anys, es proclamava campió del món d'escacs en categoria infantil a l'Argentina.

«Parlar amb Lluís Comas no és pas com fer-ho amb qualsevol altre noi de la seva edat. No és ni més ni menys que els altres, el que passa és que per les circumstàncies que fins ara ha viscut, ha pogut formar-se una vertadera personalitat amb la qual afronta amb decisió no només les partides d'escacs sinó qualsevol cosa de la vida. Un nen prodigi? Val més no catalogar-lo així. Comas és un nen

4. Mercè Masnou. *El 9 Nou*, 26 de març de 1984.

Lluís Comas. Campió del món d'escacs infantil. Argentina, 1984.
(Fotografia cedida per Lluís Comas).

avantatjat respecte als altres, però no pas per sort, sinó per una completa formació dels qui l'han ajudat i gràcies a unes ganes i a una predisposició vital per aprendre i arribar on és. Es tracta d'una persona molt sensible, que ho capta tot i que no vol fer-se notar on és, d'aquí que s'hagi trobat una miqueta aclaparat amb tanta entrevista.»⁵ Qui sap si aquesta predisposició es deu a la coincidència amb la data de naixement de Comas, el 22 de juny de 1971, el mateix dia que Morphy, considerat per molts entesos un dels millors jugadors d'escacs de tots els temps.

Lluís Comas jugava aleshores amb el Club Escacs Vic, una entitat fundada l'any 1949 que li va procurar el seu entrenador i tutor esportista, Heribert Gutiérrez.

5. Josep Autet. *El 9 Nou*, 14 de setembre de 1984.

Melcior Mauri. Campió de la Vuelta España 1991. (Fotografia cedida peMelcior Mauri).

Els pedals que no paren

L'any 1954 es commemorava el XXV aniversari de la fundació de la Unió Ciclista de Vic. En els primers compassos de la vida del club, corredors com en Coll i en Carcasser suscitaven una extraordinària expectació en les tradicionals curses que es feien a la plaça Major –aleshores del Caudillo– convertida en un improvisat velòdrom.

A casa nostra, però, el ciclisme va despertar el màxim interès el 29 d'abril de 1991, quan a la contrarellotge de Mèrida Melcior Mauri es convertia en el primer ciclista osonenc de la història que es vestia amb el mallot groc de líder de la Vuelta a Espanya i en el primer català que ho aconseguia en els darrers setze anys de la ronda. «La primera etapa, una contrarellotge per trios, Mauri corria al costat d'Anselmo Fuerte, cap de files de l'ONCE en aquesta Vuelta, i Hermínio Díaz Zabala, l'altra revelació de l'equip en aquest principi de temporada. Enfront seu

tenien trios que feien tremolar només de sentir-los esmentar, com els del PDM (Alcalá, Raab i Cordes), Buckler (Rooks, Nijdam i Vanderaerden), o TVM (Kornichev, Idanov i Skibby). Al final, però, es van confirmar els pronòstics i el trio de Mauri es va fer amb la victòria, 8 segons per davant de l'equip classificat en segona posició.»⁶

Mauri passejaria per Osona «el somni groc» que el 19 de maig de 1991 faria realitat en creuar com a primer classificat de la Vuelta la línia d'arribada de Madrid, imposant-se al final al qui seria un gran mite del ciclisme, Mikel Indurain.

El diari *Marca* qualificava Mauri com el successor de Jacques Anquetil (vencedor de cinc Tours de França) l'endemà que el ciclista de Sant Miquel de Balenyà passés pel passeig de la Castellana com a vencedor de la Vuelta a Espanya. En Melcior va ratificar la seva superioritat a la ronda ibèrica aconseguint dues marques molt remarcables: la del ciclista que ha portat més dies el mallot de líder en una mateixa edició (dinou de les vint-i-una etapes), igualant el rècord que tenia el belga Freddy Maertens (l'any 1977), i la del primer corredor estatal que aconseguia guanyar dues etapes contrarellotge en una de les tres grans voltes: Tour, Giro i Vuelta. Al pòdium dels campsions, Mauri hi va pujar com a campió absolut, com a un dels membres del conjunt ONCE –que va guanyar la classificació per equips–, i com a primer espanyol classificat. «El Melcior ha trencat el glaç. Se li ha acabat la vergonya, ha anat directe cap a la muntanya i li ha dit; “aquí em tens”. Li ha plantat cara. No vull pas dir que sigui cap Lucho Herrera o Fabio Parra, però sí que ha demostrat que la muntanya no li ha de fer cap por. Pot estar entre els millors. No ha de renunciar a res. Però, si us plau, no comenceu a dir que aquest any guanyarà el Tour, ni comenceu a fotre-li canya si en una etapa de la Volta a València perd un quart d'hora. Deixeu-lo que vagi fent i no patiu que, d'alegries, ja ens en donarà prou.» Eren unes paraules premonitòries de Josep Capdevila publicades a *El 9 Nou* el 20 de maig de 1991, que Mauri va convertir en realitat amb el sisè lloc al Tour de França del 1995, el diploma olímpic a Atlanta'96 i el subcampionat mundial contrarellotge l'any 1998.

Sempre amunt

La celebració l'any 1956 de les noces de plata de la fundació de la Unió Excursionista de Vic certifica la gran tradició excursionista a la nostra comarca. La Unió Excursionista de Vic, a més del seu vessant estrictament esportiu, ha propiciat extraordinàries aportacions de caràcter cultural en temes associats al fet excursionista, com poden ser: escalada, fotografia, cinema, arqueologia, ecologia, etc. Podríem dir que moltes restauracions d'edificis singulars i paisatges del nostre entorn han estat impulsades per socis d'aquesta entitat.

Tanmateix, moltes gestes conegudes i altres d'anònimes podrien omplir pàgines i pàgines d'innegable interès; expedicions com les que es van fer al Karakorum i altres cims de prestigi donarien per escriure una extensa crònica impossible de recollir en aquest treball. Amb tot, pel seu contingut esportiu i humà, en recordarem una de gran significació.

6. Josep Comajoan. *El 9 Nou*, 3 de maig de 1991.

L'estiu de l'any 1997 una expedició d'alpinistes osonencs formada per Jordi Montanyà, Joaquim Bretcha, Joan Colet, Eduard Sallent i Jordi Comerma iniciaven l'ascens al Nanga Parbat, de 8.126 metres, el segon cim més difícil i complex de l'Himàlaia després del K2. En el descens per la via Mesner del novè cim més alt del món, el vigatà Joan Colet va caure al buit, passant a fer més vigent encara la llegenda negra de la «muntanya assassina». L'ascens per la ruta Kinshofer es va fer el diumenge dia 27 de juliol a les deu de la nit. Joan Colet, expert muntanyenc que ja havia coronat el Manaslu, el Diran Peak i el Cho-Oyu, havia manifestat abans de marxar que el Nanga Parbat seria el seu darrer vuit mil.

Aquell «èxit tenyit de negre» –qualificatiu que encapçala l'article de Víctor Palomar a l'edició d'*El 9 Nou* del 22 d'agost de 1997–, suposava una fita per a l'esport a casa nostra ja que quatre dels cinc expedicionaris van aconseguir fer el cim, convertint-se d'aquesta manera en la primera expedició d'osonencs que pujaven al Nanga Parbat.

L'Ajuntament de Vic va aprovar, per unanimitat dels divuit membres presents en el ple municipal de l'1 de setembre del mateix any, donar el nom de Joan Colet i Vila al rocòdrom del pavelló d'esports: «Ateses les especials circumstàncies i mèrits acreditats que concorren en la persona del que fóra gran muntanyenc vigatà Joan Colet i Vila, mort tràgicament el dia 30 de juliol a la muntanya pakistanesa Nanga Parbat, després de coronar aquest cim al front de l'expedició Osona al Nanga Parbat, es proposa al ple municipal que prengui l'acord d'atorgar el nom de Joan Colet al rocòdrom a instal·lar al nou Pavelló Municipal d'Esports, per tal de fer memòria i homenatge a una persona enamorada de la natura, esportista rellevant i excel·lent company de muntanya.»

Tennis taula o ping-pong per als amics

Tot i que el ping-pong era des de feia anys una pràctica esportiva d'esplai, sovint associada a moviments cristians, volem recordar els ancestres competitius d'aquest esport amb la següent nota: «*El próximo mes de mayo se celebrará, en la pista del Club Patín Vich, el tercer Campeonato local de Tenis de Mesa abierto a los aficionados a este elegante deporte que podrán cursar la inscripción por equipos a partir de mañana en la citada pista de 7 a 9 de la noche de todos los días, cerrándose el plazo de admisión el próximo 1º de mayo.*»⁷

Fou però el maig de l'any 1991 quan la pràctica d'aquest esport va ser reconeguda com una veritable i exigent disciplina, quan el Vic TT aconseguia l'ascens a la Divisió d'Honor masculina. Aquesta fita històrica, protagonitzada per Rodellas (entrenador), Torres, Palau, Cussó i Carceller, només ha estat superada per la trajectòria de la secció femenina del mateix Club que amb la jugadora Marta Ylla-Català, erigida en estendard de l'equip, ha situat el conjunt vigatà al nivell més alt del Tennis Taula estatal. Cal significar que en les darreres competicions l'aportació de jugadores xineses ha propiciat una notable millora tècnica d'aquest esport. En els darrers anys, el poble de Seva ha recollit el testimoni en la competició masculina i s'ha consagrat com el representant osonenc en l'alta competició.

7. Ausona, 5 de març de 1955.

Sobre quatre rodes

A l'equador del segle xx parlar d'hoquei sobre rodes era parlar del Club Patí Vic i l'Ausa Patí Club. Els dies previs a la disputa d'un dels partits entre aquests equips, de màxima rivalitat, es podien llegir cròniques com la que segueix: «*Los equipos, huelga decir que se presentarán con sus mejores elementos, deseando nosotros un arbitraje imparcial, mucha corrección entre los jugadores y muchísima más serenidad en el público que sin duda alguna llenará la amplia pista de la calle de Anselmo Clavé.*»⁸

En aquells anys d'aquest esport emergent, la secció de patinatge artístic del CP Vic donaria una fornada de grans esportistes, encapçalada per l'Eugènia Porta i en Joan Casanovas (sotscampiona i campió d'Espanya respectivament), l'Anita Espona Campenys, la Magda Cassany, o la parella mixta infantil més jove de la història d'aquest esport, formada per en Josep Cassany Roca i la Roser Fuster Palmarola. L'any 1997, Osona tornaria a «fabricar» un nou campió en aquesta modalitat, ja que el patinador de l'AP Tona Andreu García es proclamaria Campió d'Espanya cadet de patinatge artístic.

L'any 1954, «*el gran protector del deporte, D. Victoriano Oliveras de la Riva*»⁹ (vicepresident de la Federació Espanyola de Patinatge de la qual era màxim responsable Joan Antoni Samaranch) anunciava la construcció d'una pista a Sant Hipòlit de Voltregà de 40 x 20 metres, i d'una altra per a curses de patins de 150 metres –una de les millors d'Europa.

L'Ausa, en compliment de l'acord d'integració subscrit pel cas que el club vigatà no aconseguís una pista pròpia a la capital comarcal, es va unir al Voltregà «amb una completa assimilació d'objectius esportius i colors» (*CP Voltregà. 40 anys*). La gasetta local ho explicava així: «*El Club Patín Voltregà, cuyos componentes son de sobras conocidos, por haber militado en un ex equipo vicense con una acumulación de clase, que ha ido a más cada temporada transcurrida.*»¹⁰

Gairebé deu anys més tard, la confrontació fraternal es desplaçava a Sant Hipòlit: «La temporada 65/66 es dona el primer cas a la història de l'hoquei espanyol i possiblement mundial que una vila tan petita com Sant Hipòlit compti amb dos equips a la màxima categoria nacional: el Club Patí Voltregà i l'Inriva Club d'Hoquei. Mai una afició havia vibrat tant. El 19 de desembre de 1965 es va jugar el primer derbi Voltregà-Inriva, el públic es va decantar pels de "casa", però el resultat final va afavorir per un ajustat 3-2 al Voltregà. En aquell històric partit van jugar pel Voltregà: Vilella, Pico, Humbert Ferrer, Barguñó i Salarich; per l'Inriva: Cabanas, Roma, Costa, Camprubí, Tito Sala i Nogué.»¹¹

L'any 1965 també va ser el del debut internacional del millor jugador voltreganès de tots els temps i que durant moltes temporades fou considerat un dels millors jugadors del món: Ramon Nogué.

8. Ausona, 23 de gener de 1954.

9. Ausona, 5 de gener de 1957.

10. Ausona, 14 de juliol de 1956.

11. CP Voltregà. 40 anys.

Ramon Nogué. Partit de comiat amb la samarreta del Voltregà, envoltat dels seus fills. (Fotografia cedida per Ramon Nogué).

Dos anys més tard el Voltregà absorbia l'Inriva, i aquest fet va marcar l'inici d'una època daurada en la història de l'hoquei patins. El Voltregà dels cinc històrics –Miquel Cabanas, Humbert Ferrer, Josep «Catxo» Ordeig, Ramon Nogué i Miquel Recio– va aconseguir tres títols de lliga (1965, 1974 i 1976) i tres copes d'Europa (1966, 1975 i 1976).

Vic i Sant Hipòlit han rivalitzat durant els darrers quinze anys per aconseguir l'hegemonia de l'hoquei patins a la nostra comarca, aconseguint ambdues entitats sengles campionats de la copa de la CERS els anys 2001 i 2002, respectivament. El Club Patí Vic, reincorporat d'uns anys ençà a l'elit de l'hoquei sobre patins, va aconseguir el títol de campió de la Copa del Rei la temporada 1998-99, amb la qual cosa en la celebració del cinquantenari de la seva fundació, que ja estava a les portes, va poder lluir un palmarès més dimensionat.

Abans vestien de blanc

El tennis es practica a la nostra comarca des de principis del segle xx, a l'Esbarjo Dominical Marià, fundat l'any 1913 pel bisbe Torras i Bages i en un seguit de pistes ubicades en cases d'estiueig i masies de prohoms vigatans concorregudes per l'elit vigatana, com per exemple la pista del Cantarell, aleshores propietat de l'apotecari Genís.

La història del Club Tennis Vic, degà a la comarca d'Osona, comença l'11 d'abril de 1948. Durant el primer terç de segle, la plaça de braus de Vic, coneguda també com «el torín», es va convertir en un important nucli tennístic, on van fer els seus primers intercanvis de cops els Ylla-Català i Casals, els Genís i Rius, els Butiñà i Granés o els Bayés i Vayreda.

Les figures més destacades dels cinquanta eren Carles Ylla, Josep Brugulat, Martirià Butiñà, Blanca Vall, Maite Campderrós, Anna Bracons i Magda Pujols. La composició familiar dels socis i les prestacions del Club afavorien la consolidació dels lligams generacionals que tant resultat han donat en el vessant esportiu i professional.

La posada en marxa de l'Escola de Tennis, concebuda l'any 1968 amb l'objectiu d'estimular la pràctica del tennis i alhora formar tennistes de nivell entre els nens i nenes de tota la comarca, va permetre l'aparició a la dècada dels noranta de la nissaga més prolífica de la història, la dels Vila Vilà, amb una trajectòria paral·lela dels germans Jordi, Maite i Ignasi marcada pel signe de la victòria.

Rum, rum

La gènesi de l'extraordinari planter osonenc en esports de propulsió motora la trobem a principis dels anys cinquanta, quan s'organitzava «*el Gran Premio Social de Regularidad individual para Motos, Sidecares y Automóviles en un circuito comarcal*». Els artífexs d'«*el gran acontecimiento deportivo*» eren els membres del Moto Club Vich, que «*en su afán de presentar a la afición comarcal pruebas de indudable interés y emoción, han preparado esta sensacional Carrera que se disputa por primera vez en el circuito de Vich, Taradell, Tona, Vich, Manlleu, Roda y Vich, circuito que será cubierto por dos veces con un total de un centenar de kilómetros*».¹²

«La comarca d'Osona, automobilísticament parlant, està en un nivell excel·lent, amenaçat, per la manca de recursos econòmics, però amb una sèrie d'entusiastes, tots esportistes, que fan que tinguem un bon nivell i prestigi. D'en Zanini fins al darrer aficionat que només pot anar a veure les proves perquè no té cap calé, hi ha un llarg espai, unit pel fil invisible que teixeix la màgia de la competició.»¹³ Zanini, figura inqüestionable dels ral·lis al nostre país, va desencadenar l'aparició d'un reguitzell de pilots de referència com els Bardolet, Bassas i, sobretot, Dani Solà, que el 17 de novembre de 2002 es va proclamar Campió del

12. *Ausona*, 21 de juny de 1952.

13. Josep Autet. *El 9 Nou*, 2 de gener de 1981.

Dani Solà. Campió del Mundial Júnior de Ral·lis 2002. (Fotografia cedida per Dani Solà).

Mundial Júnior de Ral·lis al RAC d'Anglaterra, una competició dedicada als cotxes amb tracció a dues rodes i 1.600 centímetres cúbics. «El seu Saxo Sport ha estat el més ràpid en una temporada dibuixada per a la consagració de l'osonenc, necessitat com s'endevinava el públic català d'un pilot que representés les seves ànsies de motor. Solà forma part d'aquesta cultura de ral·lis, tan estesa per territori osonenc, passional com cap altra. Des dels dotze anys, quan va agafar per primera vegada un cotxe, influït pel culte automobilístic del seu germà, el pilot de Muntanyola sempre ha viscut amb passió el que abans era com un joc i ara és un ofici», escrivia l'excel·lent periodista Joan Serra a l'edició d'*El 9 Nou* del 22 de novembre de 2002.

L'últim campió del món osonenc va arribar amb la retirada del «campió del segle». Deu anys separen les dues grans proeses de l'Àlex Crivillé, el pilot més universal del nostre país, nascut a Seva el 4 de març de 1970.

L'agost de 1989 en «Crivi» aconseguia el títol de campió del món dels 125 centímetres cúbics al circuit de Brno (antiga Txecoslovàquia). Només Spaan i Gianola podien qüestionar el seu regnat, una condició que s'havia guanyat a pols per no voler sotmetre's un altre any a les exigències de l'equip Derbi, amb un cap de files com Jordi Martínez «Aspar». Al manillar d'una JJ Cobas, Crivillé va liderar la cursa a partir de la sisena volta i, tot i les escomeses del kamikaze Kohji Takada, l'Àlex va creuar en primera posició la línia d'arribada.

Àlex Crivillé. Doble campió del món de motociclisme (l'any 1989 en 125 cc i l'any 1999 en 500 cc).
(Fotografia cedida per Ramon Nogué).

Pere Prat escrivia aleshores de l'Àlex: «Quan puja a la moto i es tanca la visera del casc es transforma en una màquina implacable fins que baixa la bandera de quadres. Crivillé no es deixa influir per res quan està treballant en un circuit, i aquest és el seu gran avantatge. En un moment pot ser capaç d'analitzar la situació més complicada, i canviar tots els seus esquemes per uns altres més convinents en aquell context. Amb dinou anys d'edat ja es comporta com els pilots més veterans, serà bo de veure què passarà d'aquí tres o quatre temporades.»¹⁴

Al final d'aquella memorable cursa, des de Seva el pare del pilot deia: «Si hagués estudiat, acabada la carrera li donen el títol i s'ha acabat el patir, però ara, a tornar a començar l'any vinent un altre cop.»

Deu anys més tard, Crivillé dedicaria el títol de campió del món del mig litre al seu pare, que no el va poder veure en vida, aconseguit en el Gran Premi del Brasil el mes d'octubre de 1999. De nou dos pilots tenien opcions de fer inútil l'avantatge de l'Àlex, el japonès Okada i el nord-americà Kenny Roberts Jr., però el pilot de Seva va mantenir en tot moment la seva hegemonia, la que havia après durant molt temps «a l'ombra d'un gran mestre com Doohan». Crivillé va fer història convertint-se en l'únic pilot de l'Estat capaç de vèncer el mundial de

14. *El 9 Nou*, 1 de setembre de 1989.

15. Pere Prat. *El 9 Nou*, 25 d'octubre de 1999.

500 cc i va fer els mèrits necessaris per lluir per primer cop a la seva vida el número 1 a la visera del carenat.

«En el moment en què va abandonar la infantesa per convertir-se en adolescent, el seu destí va transformar-se en una lluita constant contra el cronòmetre. De sobte, els dies van deixar de tenir 24 hores. La frontera entre l'èxit o el fracàs va passar a mesurar-se en mil·lèsimes de segon. (...) Ara, el camí ve de baixada i pot aturar-se per respirar. Sense córrer. Sense presses. Demà, si vol, podrà ser feliç sense la necessitat de restar temps al temps. (...) Al mundial és imprescindible córrer per sobreviure. Algun dia haurà de frenar per començar a viure.»¹⁵

El trial ha donat pilots d'excel·lent rendiment com Lluís Gallach, Santi Piella, o el santperenc Marc Freixa; i al Dakar, el folguerolenc Nani Roma ha pres el relleu d'en Jordi Arcarons, «el xic», etern número dos a les platges de l'arena rosa.

De mà en mà

L'any 1957 començava oficialment, de la mà del senyor Codina, la pràctica de l'handbol a la nostra comarca: *«El domingo pasado se nos ofrecieron oficialmente las primicias de este deporte que tuvo aceptación a juzgar por el público que presenció los encuentros y el interés con que fué seguido el juego. El equipo juvenil de Granollers venció al nuestro por 9 a 6 y el conjunto del Frente de Juventudes de Torelló también resultó ganador por 12 a 6 sobre el equipo local. Se tiene la intención de que Vich esté presente en el deporte del Balonmano en la que nuestra Región, concretamente Granollers, ostenta la supremacía. El primer paso está dado, siendo lo importante que los jugadores tengan el espíritu de perseverancia en todo deporte.»*¹⁶

Vic i Torelló han rivalitzat al llarg de la seva història per ostentar la capitalitat de l'handbol a la nostra comarca. Totes dues entitats van ser fundades l'any 1957, el Vic a l'empara del Club Patí Vic, i el Torelló, estretament vinculat al col·legi de Rocaprevera. Tot i que és un esport en alça a nivell professional, l'handbol a la nostra comarca no ha tingut l'esplendor d'altres disciplines esportives.

L'esport de rufians practicat per cavallers

Les primeres referències del rugby a la nostra comarca són de l'any 1956: *«Mañana, en el campo de la U.D. de Vich, tendrá lugar un encuentro internacional de tan espectacular deporte, entre un destacado equipo de Francia y uno de Barcelona.»*¹⁷

La competició oficial, però, va arribar a Osona de la mà dels Crancs de Torelló l'any 1979, que a la dècada dels noranta van recular des de la vall del Ges fins a rebre l'aixopluc del Club Atlètic Vic.

15. Pere Prat. *El 9 Nou*, 25 d'octubre de 1999.

16. *Ausona*, 28 de setembre de 1957.

17. *Ausona*, 18 de maig de 1956.

Gairebé una dècada més tard, contagiats per la febre dels Dragons de Barcelona, els Vikings es vestien de llarg la primavera de l'any 1991 a Sant Julià de Vilatorrada, on van disputar el primer partit de la història el dia 12 de maig contra els Imperial Tarraco.

El futbol americà no ha estat l'únic esport *made in USA* que s'ha pogut veure a casa nostra. El Club de Beisbol Vic Bat ja fa una colla d'anys que actua d'ambaixador osonenc a la lliga catalana d'aquesta disciplina.

Anelles i barres

Als anys cinquanta la gimnàstica esportiva era un esport que pràcticament només es podia veure a la capital catalana: «*Celebrándose el día 11 por la noche, en el Palacio Municipal de Deportes una competición de Gimnasia con los mejores especialistas mundiales, la sección de Atletismo organiza el desplazamiento en autocar. Se invita a los atletas y simpatizantes a efectuar la inscripción.*»¹⁸

Des d'aquella exhibició gimnàstica fins a l'actualitat hi ha un nom que apareix com la punta d'un iceberg. És el del vigatà Jordi Riera i Colom, nascut el 15 de gener de 1986, el qual el maig de l'any 2002, encara en edat juvenil, es va proclamar campió estatal absolut per autonomies formant part de l'equip de Catalunya. Aquell mateix any Riera aconseguiria uns resultats molt notables –seleccionat al campionat del món, subcampió d'Espanya per seleccions juvenils i campió de Catalunya, també juvenil– i una destacada actuació en el Campionat dels Quatre Motors d'Europa –Baden Wuttemberg, Llombardia, Catalunya i Rhone Alps– celebrat a la seva pròpia ciutat.

L'anomenat esport rei

A principis de la dècada dels cinquanta, l'esdeveniment futbolístic de major transcendència a la comarca d'Osona eren els partits que des de mitjans dels anys trenta disputaven els carrers de Gurb i de Manlleu amb motiu de la festa dels respectius barris. El «*magno encuentro*», com el denominaven els cronistes de l'època, és descrit com segueix per Josep Maria Rovira i Santi Ponce en el llibre *El Carrer de Gurb, un barri emblemàtic*: «La comitiva blaugrana, encapçalada pels idolatrats Cèsar i Ramallets, es presentava acompanyada de figures de la talla d'en Kubala, en Bosch, en Martín, etc. El clima d'eufòria era total ja que el Barça havia guanyat la final de la Copa Llatina enfront del Niça, amb la presència d'una colla de seguidors del barri acompanyats d'afeccionats de la Penya Solera.

»El partit es va disputar al camp d'esports de la Unió Esportiva Vic al carrer Gallissà, al capdavall del carrer de Verdager i al costat de la plaça de toros, l'estació de tren i la fàbrica d'embotits de ca l'Abel. El resultat fou d'empat a quatre gols marcats per Bosch, Kubala, Vivet i Carnicero (en pròpia porta) per part de

18. *Ausona*, 1 d'octubre de 1955.

AEC Manlleu. Dècada daurada del futbol osonenc. (Fotografia cedida per l'AEC Manlleu).

l'equip amfitrió, reforçat pels jugadors del Barça, i els gols de Buqué, Mauri i dos d'en Daví del carrer de Manlleu, reforçat per un combinat de jugadors de l'Espanyol, el Saragossa i el València.»

Val a dir, però, que en aquells anys cinquanta va fer fortuna un equip juvenil de gran calat, la composició del qual era i encara és recitat de memòria: Parcet, Riera, Abel, Arbat, Armengol (Callero), Bassols, Cuixeras (Veri), Bonet, Vila, Roca i Caballería. Deien d'ells: «¿*Quienes son? Es el equipo juvenil de la U.D. de Vich, con un portero de buen estilo, ágil y seguro, una línea defensiva siempre colocada por su gran intuición y que resuelve sin brusquedades todos los peligros, dos volantes que, junto con los interiores, dibujan aquellas jugadas triangulares que son la base del éxito y la filigrana del juego, unos extremos de regate preciso y de internadas fulminantes que llevan el desconcierto y pánico a sus contrincantes y un delantero centro científico, inteligente y que amigo de lo práctico va hacia adelante, rápido como una flecha, a su objetivo, que no es otro que marcar los tantos.*»¹⁹

Tanmateix, el referent més important del futbol osonenc durant el darrer terç de segle és, sens dubte, l'AEC Manlleu: «El futbol va arribar a Manlleu pràctica-

19. *Ausona*, 1 de febrer de 1952.

ment amb el segle. Un dels seus màxims impulsors va ser el germà Alfred, de les escoles cristianes de La Salle, que a principis de 1914 va començar a organitzar alguns partits del nou esport. Així, l'11 d'abril d'aquest any, el Foot-Ball Club Manlleu va quedar inscrit oficialment com a entitat futbolística sota els auspicis del germà Alfred, que, amb els anys, va cedir el timó de la direcció del club a Pere Planas. Aquest va ser l'embrió que va fer néixer el 1931 l'Agrupació Esportiva i Cultural Manlleu, sota la presidència de Josep Ibáñez.»²⁰

L'equip groc i vermell va viure temps de glòria del 1956 al 1962 jugant en una tercera divisió que aleshores era d'àmbit espanyol. El Manlleu va reviuire la seva època daurada dels anys 1989 al 1996: «Manlleu, amb un club a Segona B, exerceix no només de capital d'Osona i del Ter, sinó de la Catalunya vella, de la qual llueix els colors a la samarreta», escrivia un manlleuenc de pro i de prometença com el periodista Agustí Danés l'any 1996.²¹

El primer Manlleu de la història a Segona B s'enfrontava el diumenge 3 de setembre de 1989 a l'Atlètic Mallorca a l'estadi Lluís Sitjar. L'onze inicial estava format per: Torras, Garrido, Carvajal, Juli, Joan Carles, Pino, Siscu (Valera), Paquito, Cunill (Casanovas), Sánchez i Barnils. Entre els anys 1991 i 1996 el Manlleu va disputar tres vegades el *play-off* d'ascens a la Segona Divisió A. Els rivals del Manlleu en la primera promoció (1991) van ser el Reial Madrid, la Reial Societat i el Recreativo de Huelva. Un any més tard, el Manlleu disputaria la promoció d'ascens amb els equips del Marbella, el Yeclano i l'Endesa As Pontes. I en la tercera presència a la fase d'ascens a la Segona A, la temporada 1993-1994, el Manlleu s'enfrontaria als equips de Numància, Extremadura i Langreo. Aquesta va ser la vegada que el Manlleu va tenir més a prop l'anhelat ascens, però el conjunt de Jaume Sabaté va quedar eliminat en la darrera jornada.

«Gràcies primer als jugadors, perquè els jugadors són els que guanyen i perden, els que fan els partits bons o dolents, els que marquen els gols, gols que perduren per sempre, per sobre d'entrenadors i directius. El millor del futbol sempre són els jugadors. Gràcies doncs al Toni Barnils, el meu ídol des de petit, el jugador que més m'ha fet trempar en un camp de futbol com a seguidor incondicional d'un equip, el futbolista que m'ha evocat sempre la figura del Kubala, al cel sigui. Gràcies al Toni Barnils, al Paquito, al Garrido, al Dani Codina, al Siscu, al Jaume Torras, al Godayol, i a tota aquesta gent que ha sabut dignificar una samarreta tan maca com la nostra sense tenir en compte ni la categoria on jugaven ni el rival al qual s'enfrontaven. Futbolistes de cap a peus, honestos, jugadors que encara vibren quan salten al camp», article publicat el 31 de maig de 2002 a *El 9 Nou*, i que en Ramon Besa va convertir en homenatge a una generació inoblidable de futbolistes.

20. Emili Jané, *El 9 Nou*, 13 de juny de 1994.

21. *El Ter. Revista de la Terra, de la Indústria i de les Arts*, juny de 1996.

Marc Capdevila. Jocs Olímpics d'Atlanta 1996. (Fotografia cedida per Marc Capdevila).

El domini d'un element

La tradició osonenca de «*tan útil y bello deporte*», com era definit l'esport de la natació a principis dels cinquanta, la va començar a escriure el Club Natació Vic: «*Sabemos que en esta ciudad se ha organizado el Club de Natación Vich y que ha empezado con los mejores auspicios, prueba evidente de su oportunidad y de las facilidades que da a sus socios, pues a pesar de haberse fundado en invierno y del poco tiempo transcurrido cuenta ya con gran número de ellos. Deseamos a este Club todos los éxitos que el nombre de nuestra ciudad se merece.*»²²

Pocs anys més tard, la natació osonenca descobria «*la niña de la natación nacional*», Trini Solà, una atleta d'inqüestionable talent que va meravellar «*sin técnicas de laboratorio, fiando su clasificación a íntimas lecciones y a sus cualidades innatas*».²³

D'entre els episodis més rellevants de la «*famosa y gentil nadadora vicense*», en destaquem una, narrada amb l'èpica que correspon als temps que corrien: «*La sensación de que Vich ostentaría un "record" en la natación nacional dejó de ser un secreto, y Trini Solá ejecutó la segunda parte de la carrera con gesto de superioridad, con elocuencia, con visión certera, pero con aquella sencillez elemental que se hacen las grandes cosas. Los últimos 100 metros fueron un triunfal reco-*

22. Ausona, 25 d'abril de 1953.

23. Ausona, 17 d'agost de 1957.

rrido. Los espectadores dejaron su asiento para admirar el formidable “sprint” final y una ovación clamorosa anunció que su mano había tocado el muro. El tiempo de 12 minutos 28 segundos quedó en 12 minutos, 20 segundos, 2 décimas.»²⁴

El nedador vigatà Marc Capdevila, abanderat de la XXV olimpíada, presentava la capital d'Osona com a escenari de diversos partits de la competició d'hoquei sobre patins, esport de demostració dels Jocs Olímpics del 1992. Com a Barcelona, l'arribada de la flama olímpica va comportar la realització de diferents projectes urbanístics, culturals i de promoció de la ciutat, i per la seva transcendència política, social i econòmica, la celebració dels Jocs Olímpics a la nostra comarca pot considerar-se com l'esdeveniment esportiu més important de la història.

El dimarts 16 de juny la torxa olímpica entrava a la plaça Major de Vic on l'esperaven amb gran expectació prop de vuit mil persones. L'alcalde de la ciutat, Pere Girbau, va apel·lar en el seu parlament a l'esperit de pau i treva inspirat pel bisbe Oliba, i va referir-se a la flama olímpica com a símbol de llibertat i fraternitat entre els pobles. El foc olímpic va romandre encès al vestíbul de la casa consistorial tota la nit, fins a les sis del matí de dimecres, quan l'atleta Lourdes Miquel se'l va endur camí de la Seu d'Urgell.

Marc Capdevila, ambaixador osonenc a la final dels Jocs Olímpics d'Atlanta l'any 1996, és l'actual plusmarquista estatal dels 100 metres braça i es va retirar l'any 2002, després d'haver-se proclamat campió d'Espanya absolut en dinou ocasions.

L'olimpíada va acostar també la competició hípica a la nostra comarca –al Montanyà–, si bé en la modalitat de raid és on els genets osonencs han protagonitzat les majors gestes esportives, especialment de la mà de la manlleuenc Marta Pujadas i del vigatà Miquel Vila.

Breument i per carambola

A principis dels anys cinquanta la comarca d'Osona descobria el campió estatal de billar: *«En Valencia y en los locales del Club Colón se celebraron en los días 17 y 18 de este mes los Campeonatos de España de Billar a tres bandas, segunda categoría, en los que participaron representantes de casi todas las regiones españolas, correspondiendo el honor de representar a Cataluña al jugador del C.B. Vich y campeón regional José M. Travería, representación que ostentó con toda dignidad al conquistar para nosotros el título máximo de Campeón de España.»²⁵*

Durant una colla d'anys, la nissaga dels Espona –Candi i Miquel– va dominar aquest esport d'elevada precisió i, en l'actualitat, cinquanta anys més tard de la victòria de Traveria, el centellenc Esteve Mata es proclamava campió estatal de billar.

24. Ausona, 27 de setembre de 1958.

25. Ausona, 22 de novembre de 1952.

Raül López. Partit de la Selecció Catalana de bàsquet.
(Fotografia: Oriol Molas).

Suspensió i estètica

Encara que s'havia practicat bàsquet masculí i femení abans de la Guerra Civil, fins al 1949 no es va iniciar l'assentament del bàsquet a Osona. El primer equip de bàsquet es va formar en el Frente de Juventudes, però ràpidament va deixar aquella organització falangista per constituir-se l'any 1950 en una secció de la Unió Esportiva de Vic.²⁶ Una crònica d'aquells temps afirmava: «*El verdadero alcance cronológico del Baloncesto arranca del año 1950 en que se disputó el primer campeonato. La cosa en sí no tenía, antes de esta fecha, mucha importancia; desde entonces, con moderación pero sin descanso, han mejorado sus posiciones tan ostensiblemente que se puede afirmar, en la actualidad, que el*

26. CASANOVAS, J.; ERRA, M. *El bàsquet a Vic. Esport i ciutat*. Vic: Club Bàsquet Vic, 1999.

*Baloncesto es deporte de minorías, pero bastante numerosas.»*²⁷ Anys després el bàsquet també es va implantar amb força a Manlleu, Torelló i altres poblacions de la comarca, gràcies en bona part a la difusió d'aquest esport a les escoles.

El 1954 es va jugar un partit de bàsquet entre el Club Bàsquet Vic i un equip de la VI Flota nord-americana, el del creuer *Pittsburgh*, com a part d'una gira que pretenia un acostament dels Estats Units a una Espanya franquista aïllada internacionalment. La crònica de l'*Ausona* explicava que l'oficial de marina que acompanyava l'equip va explicar en un àpat després del partit amistós que aquell encontre era com el «*presagio de muchos años de amistad entre nuestros dos países*». En aquells moments era inimaginable que, anys després, un jugador de Vic acabaria a la lliga americana. El mes de juliol de l'any 2002 el vigatà Raül López formalitzava el seu ingrés a la lliga de bàsquet més difícil del món, la NBA, escollit el número 24 del *draft* pels Jazz de Utah, un equip que conserva aquest nom dels seus temps a Nova Orleans, on van néixer l'any 1974.

A Salt Lake City, Raül López es va trobar una franquícia guanyadora que en divuit temporades consecutives es va classificar pels *play-off* gràcies a dos futurs membres del Hall of Fame com John Stockton i Karl Malone. Raül López no només està cridat a ser el successor d'Stockton, sinó que tindrà l'oportunitat de convertir-se en el «*rookie*» predilecte dels 19.911 seguidors que cada partit omplen a vessar el Delta Center de la ciutat dels llacs salats.

Osona ha aportat al món de l'esport practicants d'altres disciplines que no he tractat en aquest article. El golf s'ha practicat a casa nostra a Taradell i al Montanyà; el futbol sala del més alt nivell s'ha vist a Centelles; els esports aquàtics es concentren al Pantà de Sau; el Polo, a Viladrau; els esports relacionats amb la defensa personal han forjat campions en els nombrosos gimnasos de la comarca; dels clubs d'esquí n'han sortit vertaders especialistes dels esports de neu; en globus aerostàtics la comarca ens ha donat pilots d'altura, i hi hauria un llarg etcètera impossible de relacionar en un exercici d'aquest format.

És evident que l'esport ha estat un dels fenòmens de masses més importants del segle xx i, en més o menys mesura, tots n'hem estat participants de forma directa o indirecta. Seria, doncs, també cosa de tots el compromís de preservar l'essència de l'esport per damunt de l'esperit mercantil que va creixent dia a dia al seu voltant.

27. *Ausona*, 12 de setembre de 1953.

Bibliografia

Ausona (1950-1975).

El 9 Nou (1978-2003).

ROVIRA, Josep Maria; PONCE VIVET, Santi. *El carrer de Gurb. Un barri emblemàtic*. Vic: Ajuntament de Vic, juliol de 2001.

CP Voltregà. 40 anys. Llibret commemoratiu del 40è aniversari del Club Patí Voltregà.

SALLENTE VILANOVA, Eduard. *Mentre hi hagi llum. Tragèdia al Nanga Parbat*. Madrid: Desnivel Ediciones, març de 2002.

CASANOVAS I PRAT, Josep; ERRA I SOLÀ, Miquel. *El bàsquet a Vic. Esport i ciutat*. Vic: Club Bàsquet Vic, setembre de 1999.

PONCE VIVET, Santi. *Club Tennis Vic. 50 anys d'història 1948-1998*. Vic: Club Tennis Vic, abril de 1998.

El Ter. Revista de la Terra, de la Indústria i de les Arts. Juny de 1996.

PONCE I VIVET, Santi; CABALLÉ I CRIBILLÉS, Antoni; VIVET I FALCÓ, Josep M. *La Unió Esportiva Vic. El Club de futbol de la ciutat (1913-1999)*. Vic: Unió Esportiva Vic i Pagès Editors, maig de 2002.